

PHILOLOGY

РЕЛІГІЙНИЙ ДИСКУРС ЯК ОБ'ЄКТ МОВОЗНАВЧОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕКЛАДІВ МАКСИМА ГРЕКА

Кандидат історичних наук,
старший викладач кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови,
Інститут філології, **Кравцова О. А.**
Чорноморський національний університет імені Петра Могили,
м. Миколаїв, Україна

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ws/31082019/6641

ARTICLE INFO

Received: 21 June 2019
Accepted: 11 August 2019
Published: 31 August 2019

KEYWORDS

Religion discourse,
prayer,
religious language,
grammar theory of translation.

ABSTRACT

The study was aimed to determine the religion discourse as one which is of great importance in comparative linguistics and theory of translation. It touches both history and theory of translation (grammar theory of translation, in particular) based on such a contradictory personality as Maximus the Greek who left a huge heritage of translated religious texts with his own argumentations of valuable recommendations on how translation of religious texts can impact the understanding of religion in general.

Citation: Кравцова О. А. (2019) Relihiinyi Dyskurs yak Obiekt Movoznavchoho Doslidzhennia Perekladiv Maksyma Hreka. *World Science*. 8(48), Vol.3. doi: 10.31435/rsglobal_ws/31082019/6641

Copyright: © 2019 **Кравцова О. А.** This is an open-access article distributed under the terms of the **Creative Commons Attribution License (CC BY)**. The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

Вступ. Порівняльна лінгвістика виявляє подібності та відмінності двох чи більше мов на всіх рівнях структури. Оскільки лінгвістика тексту окреслює сутність та організацію людської комунікації, слід вважати, що обидва напрями лінгвістики тісно корелюють з комунікативною та прикладною лінгвістикою. Вивчення релігійних текстів на предмет виявлення впливів божественного та світського одне на одного призводить до розуміння, що взаємодія мови з мисленням, вплив духовного мовлення на подальше сприйняття світу навколо призводить до подальшого функціонування мови вже поза межами окремо взятого релігійного контексту. Максимові Греку вдалося оптимізувати функціонування мови в самому релігійному тексті, так само як і поза межами останнього. Своєрідним містком між Богом та людиною став Преподобний Максим Грек. Завдяки йому православне суспільство дістало змогу ознайомитися з великою кількістю релігійних текстів. Саме через його тлумачення виникало багато суперечок та схвальних відгуків. Саме він взяв на себе місію показати релігійну мову як суперечливу та варту особливої уваги, оскільки релігійний текст у всі часи був на особливому рахунку для будь-кого суспільства. І саме релігійний текст був тим символом, після сприйняття якого людина переосмислювала свою вартісність у житті та свідомо змінювала вектори свого подальшого розвитку.

Результати дослідження. Ознайомлено з творами відомих фахівців, та їх чітко окреслена позиція щодо впливу релігійної мови на особистість. Також ретельно вивчено бібліографічні джерела стосовно особливої місії Преподобного Максима Грека, професійний шлях якого завжди був невід'ємною частиною життя земного. Завдяки йому православне суспільство дістало змогу ознайомитися з великою кількістю релігійних текстів. Саме через його тлумачення виникало багато

суперечок та схвальних відгуків. Саме він взяв на себе місію показати релігійну мову як суперечливу та варту особливої уваги, оскільки релігійний текст у всі часи був на особливому рахунку для будь-кого суспільства. І саме релігійний текст був тим символом, після сприйняття якого людина переосмислювала свою вартісність у житті та свідомо змінювала вектори свого подальшого розвитку. Так статика релігійного тексту стала динамікою в руках майстра слова та тлумача найсокровеннішого, що відбувається між людиною та Богом.

Порівняльна лінгвістика виявляє подібності та відмінності двох чи більше мов на всіх рівнях структури. Оскільки лінгвістика тексту окреслює сутність та організацію людської комунікації, слід вважати, що обидва напрями лінгвістики тісно корелюють з комунікативною та прикладною лінгвістикою. Вивчення релігійних текстів на предмет виявлення впливів божественного та світського одне на одного призводить до розуміння, що взаємодія мови з мисленням, вплив духовного мовлення на подальше сприйняття світу навколо призводить до функціонування мови вже поза межами окремо взятого релігійного контексту.

Релігійний дискурс зумовлений потребою людини спілкуватися з найвищою силою, Абсолютом, котрим є Господь. Отже, релігійна мова значно відрізняється від повсякденної, оскільки для Європи це була латина, а для України такою мовою вважалася давньослов'янська. Церковна мова – мова спрямована до Господа, але адресантом є людина смертна, для котрої молитва – це рушій змінення свідомості та переосмислення усього земного. У молитві закладено особливий тематичний зміст, який лише своїм вимовлянням перетворює дійсність на божественне начало, що несе в собі сама людина. Переважно це стосується молитви-прохання, хвали, чи молитви-подяки. Сакральний зв'язок між людиною та Богом досягається саме через текст молитви, яку тлумачить священнослужитель під час проповіді. Текст Святого Письма переноситься на сучасні реалії, та трактування того чи іншого релігійного постулату зводиться до осучаснення пояснень.

Для того, щоб створилося щось нове, варто повернутися у минуле та проаналізувати його досвід. Історія людства свідчить про такі оберти часу, коли повторення приносило певні плоди, людина вивчала уроки, повторюючи досвід попередніх поколінь, пройшовши однаковий з пращуром шлях. Поступово роль людини зростала, так само як і зростала роль автора тексту, оскільки часи трактування змінювалися і несвідомо вносили свої корективи у розуміння тексту релігійного спрямування.

Ю. Шрейдер, математик, кібернетик, та філософ вважає, що в молитві значну роль відіграє символ, а не знак. На його переконливу думку під символом маємо розуміти злиття людини та слова, що є відображенням віри людини у символ. А усвідомити це бере на себе роль саме релігійний текст, насичений символами.[3, с.4]. Молитва- це завжди ритуал усамітнення, усвідомлення та очищення. І сила цього ритуалу є вагомою, незважаючи на дорікання скептиків про те, що це лише текст.

Релігійний дискурс має на меті донести інформацію, що є важливою як для індивідуума, так і для суспільства в цілому. Попри статику будь-якого релігійного тексту, все одно вбачається динаміка його сприйняття різними часовими просторами. Залучення релігійного дискурсу в контексті перекладознавства відіграє значну роль у формуванні ще одної компетенції, якою має володіти перекладач.

Своєрідним містком між Богом та людиною став Преподобний Максим Грек. Завдяки йому православне суспільство дістало змогу ознайомитися з великою кількістю релігійних текстів. Саме через його тлумачення виникало багато суперечок та схвальних відгуків. Саме він взяв на себе місію показати релігійну мову як суперечливу та варту особливої уваги, оскільки релігійний текст у всі часи був на особливому рахунку для будь-кого суспільства. І саме релігійний текст був тим символом, після сприйняття якого людина переосмислювала свою вартість у житті та свідомо змінювала вектори свого подальшого розвитку.

Максима Грека було запрошено до Росії перш за все як знавця візантійської літератури. Вчений міг перекласти та прокоментувати окремі праці. На той час розповсюджуються чутки про найціннішу бібліотеку московських царів, що було складено не тільки із середньовічних, але й античних рукописів, що їх привезла Софія Палеолог – велика московська княгиня. Ця скарбниця візантійських імператорів начебто привезена нареченою Івана III у якості посагу. Ширяться чутки, що в ній є унікальні тексти не тільки видатних творів Гомера, Арістотеля, Тацита, але і втрачені роботи Цицерона, Кальвуса, Піндара та інших авторів. Потайки цією бібліотекою цікавилися вчені 18-19 ст. Ще й досі сперечаються з приводу того, чи існувала вона взагалі. Також відомо, що

Максимум Греку таки вдалося побачити цю знамениту бібліотеку, і що навіть він зауважив, що грецькі землі не бачили такого скарбу, яким володіє земля слов'янська.

Афонець одержує особливе завдання: перекласти праці не Гомера чи Аристотеля, а книгу, потреба в якій була в тих умовах найбільшою - Толкову Псалтир.

Псалтир, створена у традиціях древньоєврейської гімнографії, стала одною з найбільш розповсюджених у середні віки книг. Після Азбуки та Часослова вона була наступною обов'язковою для вивчення книгою. Разом з цим вона є не сухим підручником, а глибоко поетичним твором. Окрім богослужбової Псалтирі була і ворожійна, по якій, відкриваючи наздогад книгу, намагалися дізнатися долю, символічно тлумачучи рядки одного з 150 псалмів. У середні віки виникає значна за об'ємом по богословсько-філософській інтерпретації Толкова Псалтир. Якщо богослужбовна Псалтир перекладається слов'янською мовою ще просвітителями Кирилом та Мефодієм, ворожійною користується Володимир Мономах, то Толкову Псалтир у повному обсязі не перекладено російською навіть до початку 16 століття, а використовувалися тільки тлумачення Афанасія Александрійського та Феодорита. Тільки ґрунтовно підготовленому у філологічному, теологічному та філософському розумінні книжникові можна було довірити подібну працю.

Максиму даються в помічники Дмитрій Герасімов та Власій - досвідчені посольські тлумачі, а також вагомі дипломати того часу, учасники посольств в різні країни. Достатньо сказати, що Герасімов під час перебування у Римі переклав латинську граматику Доната, згодом у Новгороді брав участь у перекладі декількох частин Вульгати (латинської Біблії), пізніше - 1535 - перекладав Толкову Псалтир Брунова Вюрцбургського. Афонець Максим перекладає з грецької на латину, його помічники перекладають вже з латини церковно-слов'янською, а Селіван та Міхаїл Медоварцеви ретельно переписують готовий переклад. Ця праця була колективною, і очолив її Максим Грек.

Про його наукову старанність свідчить те, що помітивши неправильність списку грецької Псалтирі, з якої перекладалося, він наважується сам виписати хронологію і розтлумачити текст. І разом із тлумаченими матеріалами книга у 1042 ст. виходить у друк. Вартий уваги той факт, що тільки один рядок було тлумачено більш ніж півтора десятком сторінок рукописного тексту. Але для Максима Грека ця праця стає чи не найбільш значущою у його присвяті себе російському православ'ю. Він все повертається і повертається до тлумачення Псалтирі, тому що з часом він все більше і більше усвідомлює, наскільки важливо пояснити кожен рядок цієї книги. Він, таким чином, порівнює старі тлумачення, підписані нібито Іоаном Златоустом, критикує їх, вбачаючи деякі неточності, що призводять до грубих смислових помилок. Переписувачі із жахом « випарюють » неправильно перекладені слова канонічних текстів та заміняють їх новими, вважаючи свою інтерпретацію точнішою. [1, с.38]

Мине час і вже сам Грек знаходитиме неточності у своїх же тлумаченнях тексту, і так само критично ставитиметься до своїх же праць, але ґрунтуватимуться критичні вислови на тому, що кожному періоду в історії потрібне своє тлумачення святого тексту...

На що потрібно звернути увагу, характеризуючи перекладацьку діяльність Максима Грека, так це на те, що афонець був дуже жорстким, коли йшлося про зміни у грецькій мові, і доволі легко йшов на зміни в церковно-слов'янській мові, що викликало постійні конфлікти Максима із російським духовенством, яке вважало недоречним зміни, котрі вносив Грек. Максим відкрито говорив про недостатній рівень освіти багатьох ченців, особливо тих, що вони були пов'язані із перекладом, наголошував на тому, що перекладач повинен усе життя вивчати мову, щоб досконало нею володіти. Багато суперечок виникало через граматичні форми, зокрема, Грек пропонував замінити аорист перфектом, з чим не погоджувалися російські книжники, вважаючи перфект формою, що має часову межу, що є неприпустимим до вічності божественного буття. Максим Грек надавав велике значення узгодженості в перекладі граматичних форм. В історії вітчизняного перекладу Максима Грека називають засновником граматичного перекладу чи граматичної теорії перекладу. Оскільки Максим Грек дозволяв собі вносити свої корективи у Святе Писання, із духовенством у нього постійно виникали конфлікти, хоча сам він називав духовенство таким, що відходило від канонів церкви як в побутовому, так і освітянському аспекті. За що і було його засуджено у 1525р. на церковному соборі як еретика, що зводив наклеп на духовенство і на святі книги. [2, с.53]

Складається враження, що російській церкві Максим Грек потрібен був лише як виконувач роботи, а коли він почав вносити свої пропозиції щодо тлумачення окремих текстів,

він не знайшов гідної підтримки серед духовенства, був покараний без права писати і читати впродовж 5 років.

Згодом, вже у 1551р. Максима Грека було звільнено і дозволено проживати у Троїце-Сергієвому монастирі, де він і знайшов свій останній спочинок у 1556р. у віці 76 років. А через сто років над його могилою почали ставатися чудеса, в кінці 18 ст. його ім'я було внесено у святці.

Так статика релігійного тексту стала динамікою в руках майстра слова та тлумача найсокровеннішого, що відбувається між людиною та Богом. Вивчення особливостей тексту релігійного напрямку, занурення у нюанси історії виникнення та методів тлумачення такого тексту також свідчатиме про соціокультурний аспект, закладений у символах, та переданий смислами, що притаманні сьогоденню.

ЛІТЕРАТУРА

1. Громов М.Н. Максим Грек. Мыслители прошлого. - Москва: Мысль, 1983. 199с.
2. Кабанков Ю.Н. Последний византиец русской книжности. Преподобный Максим Грек / Ю. Кабанков (Книга). Владивосток: Изд-во Дальневосточного университета, 2007, 131с.
3. Мейн С.В. Кто первым бросит камень? Вступительное слово Шрейдера Ю. А. о Мейне С. В. Знание-сила №1, 1987.